

ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΕΕ 2009-2011

ΚΟΙΝΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

**“Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ ΜΕ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ”**

ΕΘΝΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ:

ΕΛΛΑΔΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Anna Kwiatkiewicz

Προσχέδιο έκδοσης: Οκτώβριος 2010

Αναθεωρημένη έκδοση: Μάρτιος 2011

Πρόγραμμα των Ευρωπαϊκών Κοινωνικών Εταίρων με την οικονομική στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
1. Το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο.....	4
Οικονομική κρίση και ανάκαμψη	4
Δείκτες και τάσεις της αγοράς εργασίας	5
Ευελιξία με ασφάλεια στην αγορά εργασίας και πολιτική αγοράς εργασίας	7
Συμπέρασμα.....	9
2. Ευελιξία και ασφάλεια στη νέα αγορά εργασίας και μεταρρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής.....	10
Εισαγωγή και ανασκόπηση	10
Η διά βίου μάθηση και η κινητικότητα των εργαζομένων	10
Εξωτερική/εσωτερική ευελιξία με ασφάλεια και συμβατικές ρυθμίσεις	11
Ενεργητική πολιτική αγοράς εργασίας	11
Υποστηρικτικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης	12
Υψηλής ποιότητας και παραγωγικοί χώροι εργασίας	13
Ισότητα των φύλων	13
Οικονομική βιωσιμότητα	13
Συμπέρασμα: Πλεονεκτήματα, αδυναμίες και προκλήσεις	13
3. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων.....	14
Γενικές παρατηρήσεις σχετικά με το ρόλο των κοινωνικών εταίρων.....	14
Κύρια μέσα και επίπεδα της επιρροής	15
Πρόσφατες αλλαγές και προκλήσεις	15
Περιπτώσεις καλής πρακτικής στον τομέα ευελιξίας και προστασίας της αγοράς εργασίας.....	16
4. Βασικά ερωτήματα που προκύπτουν	17
Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο	17
Περαιτέρω πόροι.....	17

Εισαγωγή

Το παρόν εθνικό δελτίο είναι μέρος της Μελέτης των Κοινωνικών Εταίρων στην Ε.Ε. «Η υλοποίηση της ευελιξίας με ασφάλεια και ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων» που διεξήχθη στο πλαίσιο του Προγράμματος Εργασίας Κοινωνικού Διαλόγου της Ε.Ε. για την περίοδο 2009-2011, το οποίο περιλαμβάνει «Από κοινού παρακολούθηση της υλοποίησης των κοινών αρχών για την Ευελιξία με ασφάλεια, ιδιαίτερα για την αξιολόγηση του ρόλου και της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία και για τη διατύπωση κοινών διδαγμάτων».

Για την υλοποίηση αυτής της εργασίας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και για την ενεργή συμμετοχή εθνικών οργανώσεων-μελών στη συγκέντρωση δεδομένων και πληροφοριών, η μελέτη εφαρμόζει μια μεθοδολογία που συνίσταται σε πολλαπλά επίπεδα ανάλυσης χρησιμοποιώντας ποικίλα μέσα προς εφαρμογή με τη βοήθεια ομάδας εμπειρογνομόνων:¹

- Η ομάδα εμπειρογνομόνων, με τις συμβουλές των Ευρωπαϊκών Κοινωνικών Εταίρων, συμφώνησε σε ένα σύνολο επιλεγμένων στατιστικών δεικτών για τον τομέα της απασχόλησης και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης σε συνάρτηση με την αγορά εργασίας.
- Ζητήθηκε από τους εθνικούς κοινωνικούς εταίρους να συμμετάσχουν σε μια έρευνα βάσει ερωτηματολογίου που εστίαζε στη σχέση της έννοιας «ευελιξία της ασφάλειας» με τις εθνικές αγορές εργασίας, το ρόλο των κοινωνικών εταίρων στην εφαρμογή της πολιτικής και τις απόψεις τους σχετικά με την έννοια «ευελιξία της ασφάλειας». Για να ολοκληρώσει την έρευνα, η ομάδα εμπειρογνομόνων επισκέφθηκε αρκετές χώρες και πραγματοποίησε συνεντεύξεις με εθνικούς κοινωνικούς εταίρους.²
- Με βάση τις δύο ανωτέρω πηγές και μια ανασκόπηση των διαθέσιμων γραπτών υλικών και πληροφοριών, η ομάδα εμπειρογνομόνων συνέταξε 29 εθνικά «δελτία» αναφορικά με την εφαρμογή των αρχών για την ευελιξία της ασφάλειας και το ρόλο των κοινωνικών εταίρων στα αντίστοιχα εθνικά πλαίσια.
- Τα αποτελέσματα της έρευνας βάσει ερωτηματολογίου και τα βασικά ευρήματα των εθνικών αναλύσεων συζητήθηκαν σε τέσσερα «σεμινάρια για ομάδες χωρών» που διοργανώθηκαν από τους Ευρωπαϊούς Κοινωνικούς Εταίρους με τη βοήθεια των εθνικών τομέων στη Βαρσοβία (Νοέμβριος 2010), τη Λισαβόνα (Δεκέμβριος 2010), το Παρίσι (31 Ιανουαρίου-1 Φεβρουαρίου 2011) και τη Χάγη (8 Φεβρουαρίου 2011).
- Υπό το πρίσμα των συνολικών αποτελεσμάτων της μελέτης και των παρατηρήσεων που ελήφθησαν από τους εθνικούς κοινωνικούς εταίρους στα πλαίσια που προαναφέρθηκαν, η ομάδα εμπειρογνομόνων συνέταξε συγκριτική έκθεση σύνθεσης σχετικά με το θέμα «Κοινωνικοί εταίροι και ευελιξία της ασφάλειας στις σύγχρονες αγορές εργασίας», η οποία παρουσιάστηκε και συζητήθηκε σε ένα σεμινάριο σύνθεσης σε επίπεδο Ε.Ε. στις 31 Μαρτίου και την 1^η Απριλίου 2011 στις Βρυξέλλες.

Στόχος του παρόντος εθνικού δελτίου είναι να παρουσιάσει μια ευρεία ανασκόπηση σχετικά με το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο, καθώς και την κατάσταση των πραγμάτων αναφορικά με την ευελιξία και την ασφάλεια στην αγορά εργασίας και τις τρέχουσες ρυθμίσεις κοινωνικής ασφάλισης (πρώτη και δεύτερη ενότητα). Δεύτερον, η έκθεση περιγράφει το ρόλο των κοινωνικών εταίρων και του κοινωνικού διαλόγου στην εφαρμογή πολιτικών και πρακτικών που μπορούν να θεωρηθούν ότι περιλαμβάνονται στην ευρεία έννοια της «ευελιξίας της ασφάλειας» (ενότητα τρίτη), συνοψίζοντας επίσης δεδομένα εισαγωγής που παρείχαν οι εθνικοί κοινωνικοί εταίροι στο ερωτηματολόγιο, από συνεντεύξεις που διεξήχθησαν και άλλα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης. Η τρίτη ενότητα παραθέτει επίσης σύντομες περιγραφές περιπτώσεων ορθής πρακτικής, που υπέδειξαν οι εθνικοί κοινωνικοί εταίροι.

Το κείμενο συντάχθηκε αρχικά ως προσχέδιο έκθεσης το φθινόπωρο του 2010, με σκοπό τη διευκόλυνση της συζήτησης στο σεμινάριο για ομάδες που πραγματοποιήθηκε στις 22 και 23 Νοεμβρίου 2010 στη Βαρσοβία. Ο αρχικός φάκελος επανεξετάστηκε και αναθεωρήθηκε ώστε να

¹ Ομάδα εμπειρογνομόνων: Eckhard Voss (συντονιστής), Alan Wild, Anna Kwiatkiewicz και Antonio Dornelas.

² Πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στις παρακάτω χώρες στο πλαίσιο του προγράμματος από το Μάιο έως τον Ιούλιο του 2010: Δανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Πολωνία, Γερμανία, Πορτογαλία και Ολλανδία.

ληφθούν υπ' όψιν οι παρατηρήσεις και οι συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου ή λήφθηκαν αργότερα.

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι αυτή η έκθεση παρουσιάζεται ως «ανεξάρτητη έκθεση εμπειρογνομόνων». Αποτυπώνει τις απόψεις των μεμονωμένων ατόμων που συμμετείχαν στη σύνταξή της και δεν φιλοδοξεί να αποτυπώσει τις απόψεις, είτε μεμονωμένα είτε συλλογικά, των εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων που συνεισέφεραν σε αυτήν, ή των εκπροσώπων των οργανώσεων κοινωνικών εταίρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο που ήταν υπεύθυνες για την εντολή σύνταξής της.

1. Το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο

Οικονομική κρίση και ανάκαμψη

Ο δημόσιος τομέας διαθέτει σημαντικό μερίδιο στην ελληνική οικονομία (περίπου 40% του ΑΕγχΠ). Η σύνθεση της οικονομίας είναι η ακόλουθη: υπηρεσίες - 76%, βιομηχανία – ελάχιστα πάνω από 20% και γεωργία – περίπου 3.5%. Ο τουρισμός είναι ένας από τους πιο σημαντικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομίας: παράγει το 15% του ΑΕγχΠ. Η Ελλάδα δέχεται σε μεγάλο βαθμό την οικονομική βοήθεια της ΕΕ, που ισοδυναμεί με περίπου το 3.3.% του ΑΕγχΠ της.

Μεταξύ του 2003 και του 2007 η ελληνική οικονομία αυξήθηκε κατά 4%. Σημαντική ώθηση για την ανάπτυξη αποτέλεσε η οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004 και η αυξημένη διαθεσιμότητα πιστώσεων που ενίσχυσε τις δαπάνες των καταναλωτών. Παρά τις συγκεκριμένες σχετικά ευνοϊκές συνθήκες, η Ελλάδα φημίζεται για την περιβόητη παραβίαση του κριτηρίου του Μάαστριχτ για το έλλειμμα του 3% του ΑΕγχΠ.

Η οικονομία υπέστη ύφεση το 2009 και συρρικνώθηκε κατά 2%, με τομείς που πλήττονται περισσότερο αυτούς των κατασκευών, της ναυτιλίας και των ΜΜΕ. Τα δημόσια οικονομικά έχουν χειροτερεύσει πολύ πέραν των προσδοκιών και το δημόσιο έλλειμμα άγγιξε το επίπεδο του 13.6% το 2009. Η διάβρωση των δημοσίων οικονομικών και ένα κενό αξιοπιστίας που απορρέει από ανακριβή και εσφαλμένα στατιστικά στοιχεία ώθησαν σημαντικούς οργανισμούς αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας στα τέλη του 2009 στην υποβάθμιση της διεθνούς πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας, η οποία έχει οδηγήσει σε αύξηση της οικονομικής αστάθειας. Ενώ η πρόσφατη επιδείνωση των δημοσίων οικονομικών πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της κρίσης, είναι σαφές ότι οι δημοσιονομικές ανισορροπίες στην Ελλάδα είναι υψηλές και διαρκείς εδώ και πολλά χρόνια. Η κρίση έχει αποδείξει ότι αυτές οι ανισορροπίες δεν μπορούν να διατηρηθούν μεσοπρόθεσμα και επιφέρουν σοβαρές αρνητικές συνέπειες στη χρηματοδότηση των εσωτερικών και εξωτερικών δημόσιων ελλειμμάτων.

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας έχει επιδεινωθεί σημαντικά. Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 9,5% το 2009. Η αύξηση αυτή προκλήθηκε από τη χαμηλότερη ζήτηση στην αγορά εργασίας από τους τομείς της λιανικής, χονδρικής πώλησης και των κατασκευών. Οι λιγότερες ευκαιρίες απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, σε συνδυασμό με το πάγωμα των προσλήψεων και των βραχυπρόθεσμων συμβάσεων, είναι πιθανόν να προκαλέσουν περαιτέρω αύξηση του ποσοστού ανεργίας το 2010.

Σύμφωνα με την Έκθεση Οικονομικών Προβλέψεων για τη Άνοιξη του 2010 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το πραγματικό ΑΕγχΠ θα συρρικνωθεί περαιτέρω το 2010, έπειτα θα αρχίσει σιγά-σιγά να βελτιώνεται κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2011, αλλά θα παραμείνει αρνητικό. Αυτή η “όχι και τόσο φωτεινή” οικονομική πρόβλεψη μπορεί να αποδοθεί, μεταξύ άλλων, στη σχετικά χαμηλή οικονομική δραστηριότητα λόγω της αύξησης της φορολογικής επιβάρυνσης, της μείωσης των

δημοσίων δαπανών και της δαπανηρής και περιορισμένης πρόσβασης σε χρηματοδότηση. Επίσης, η πτώση της απασχόλησης και το πιο μετριοπαθές διαθέσιμο εισόδημα είναι πολύ πιθανό να παρακωλύσει την πραγματική ζήτηση. Οι προοπτικές για την επιχειρηματική δραστηριότητα παραμένουν περιορισμένες. Οι επενδύσεις προβλέπεται ότι θα μειωθούν το 2010· η αδύναμη εγχώρια ζήτηση και οι χρηματοοικονομικές συνθήκες θα επηρεάσουν τις επενδυτικές αποφάσεις. Επιπλέον, οι τρέχουσες απεργίες και διαδηλώσεις δυσχεραίνουν περισσότερο οποιαδήποτε επενδυτική απόφαση.

ΕΛΛΑΔΑ – ΚΥΡΙΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΑΕγχΠ -ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	4.5	4.5	2.0	-2.0	-3.0	-0.5
Απασχόληση -ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	1.6	1.5	1.4	-1.2	-1.9	-0.8
Ποσοστό ανεργίας (ορισμός Eurostat)	8.9	8.3	7.7	9.5	11.8	13.2
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης (ως ποσοστό του ΑΕγχΠ)	-3.6	-5.1	-7.7	-13.6	-9.3	-9.9
Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος (ως ποσοστό του ΑΕγχΠ)	97.8	95.9	99.2	115.1	125.9	133.9

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Οικονομικές Προβλέψεις Άνοιξη 2010

Προς απάντηση στην κρίση και ως μέρος της συντονισμένης προσέγγισης της ΕΕ, έχει παρουσιαστεί μία δέσμη μέτρων αποκατάστασης για τον τραπεζικό τομέα, καθώς και ειδικά μέτρα στήριξης του τομέα των ΜΜΕ. Η ελληνική κυβέρνηση, ωθούμενη από την ΕΕ και τα διεθνή θεσμικά όργανα έχει υιοθετήσει ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα λιτότητας. Περιλαμβάνει περικοπή των κρατικών δαπανών, μείωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα, μείωση της φοροδιαφυγής, μεταρρύθμιση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, εκσυγχρονισμό του συνταξιοδοτικού συστήματος και της αγοράς εργασίας και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Τον Απρίλιο του 2010, ένας κορυφαίος οργανισμός πίστωσης απένειμε τη χαμηλότερη δυνατή αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας στο ελληνικό χρέος ανταποκρινόμενοι, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η ΕΕ δέσμευσε περισσότερα από 110 δισ. ευρώ για τη στήριξη της Ελλάδας τα επόμενα τρία χρόνια. Σύμφωνα με το περιοδικό “The Economist”, “η μεγαλύτερη ανησυχία για την Ελλάδα δεν έχει να κάνει με το άμεσο κρίσιμο σημείο στη χρηματοδότησή της, αλλά με το ότι οι επενδυτές έχουν αρχίσει να χάνουν την πίστη τους ότι η χώρα θα είναι σε θέση να συντηρήσει το αυξανόμενο χρέος της”³.

Δείκτες και τάσεις της αγοράς εργασίας

Το 2008 το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα ήταν σχεδόν 62%· η Ελλάδα ήταν μία από τις χώρες της ΕΕ με το μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ των φύλων: Το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών ήταν στο επίπεδο του 75%, ενώ το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών ήταν ελαφρώς κάτω του 50,0%. Επιπλέον, η Ελλάδα είχε μείνει πάνω από 10 ποσοστιαίες μονάδες πίσω από τον στόχο της Λισσαβόνας του 70% για το συνολικό ποσοστό ανεργίας. Το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας είναι 3 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ των 27·είναι λιγότερες οι γυναίκες μεγαλύτερης ηλικίας που απασχολούνται από τους άνδρες. Το 2008, η πλειοψηφία των Ελλήνων εργαζομένων απασχολήθηκαν στον τομέα των υπηρεσιών (περίπου 70%), μετά στη βιομηχανία (18,9%) και τη γεωργία (περίπου 11,8%).

³ Greece’s deepening debt crisis. The wax melts, The Economist, 10 Απριλίου 2010, σ. 68.

Η Ελλάδα φημίζεται για ένα πολύ υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης: είναι περισσότερο από δύο φορές μεγαλύτερο από το μέσο όρο της ΕΕ των 27 (35,4% έναντι 15,7%).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ελλάδα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα με υψηλά ποσοστά ανεργίας, τα οποία επιδεινώθηκαν περαιτέρω από την οικονομική κρίση: το 2008 το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα αντιστοιχούσε στο μέσο όρο της ΕΕ των 27, αλλά το 2009 είχε ήδη ανέβει στο 9,5% και εξακολουθεί να αυξάνεται.

Η μακροχρόνια ανεργία υπερβαίνει το μέσο όρο της ΕΕ των 27, ενώ η μακροχρόνια ανεργία στις γυναίκες είναι ακόμα πιο έντονη - σχεδόν το 60% των μακροχρόνια ανέργων ήταν γυναίκες εργαζόμενες. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει επίσης σοβαρό πρόβλημα υψηλού ποσοστού ανεργίας των νέων (ηλικίας 15-24). Το 2008 ανερχόταν σε ποσοστό άνω του 22% και υπερέβη το μέσο όρο της ΕΕ των 27 κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες. Ως αποτέλεσμα της κρίσης, η απασχόληση έχει συρρικνώσει πολύ πιο αισθητά το ΑΕγχΠ-αυτό καταδεικνύει ιδιαίτερα έντονη αντίδραση της απασχόλησης στην οικονομική συρρίκνωση⁴.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της μακροχρόνιας ανεργίας και το ποσοστό ανεργίας, 2007

Πηγή: Έκθεση για την Απασχόληση στην Ευρώπη, σ.73, βάσει των στοιχείων του ΟΟΣΑ.

Οι μετανάστες αποτελούν σχεδόν το ένα πέμπτο του εργατικού δυναμικού, κυρίως σε γεωργικές και ανειδίκευτες θέσεις εργασίας. Είναι πολυάριθμοι στον τομέα της άτυπης οικονομίας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το μέγεθος της παραοικονομίας είναι πολύ μεγαλύτερο από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ: το 2007 αντιστοιχούσε σε ποσοστό πάνω από 25% σε σύγκριση με τις 21 χώρες του ΟΟΣΑ κατά μέσο όρο περίπου 14,0%. Είναι πιθανό ότι το μερίδιο της αδήλωτης εργασίας αυξήθηκε περαιτέρω κατά τη διάρκεια της κρίσης.

ΕΛΛΑΔΑ - ΚΥΡΙΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ 2008 ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ ΤΩΝ 27

	Ελλάδα	ΕΕ των 27
Ποσοστό απασχόλησης -% πληθυσμού ηλικίας 15-64	61.9	65.9
Ποσοστό απασχόλησης ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας -% πληθυσμού ηλικίας 55-64	42.8	45.6

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση του 2009 για την Απασχόληση στην Ευρώπη, Βρυξέλλες 2009, σ. 28.

Αυτοαπασχολούμενοι - % συνολικού πληθυσμού	34.4	15.7
Απασχόληση σε υπηρεσίες - % συνολικής απασχόλησης	69.1	69.4
Απασχόληση στη βιομηχανία - % συνολικής απασχόλησης	19.5	24.9
Απασχόληση στη γεωργία - % συνολικής απασχόλησης	11.4	5.7
Ποσοστό ανεργίας - % εργατικού δυναμικού 15+	7.7	7.0
Ποσοστό ανεργίας των νέων - % του εργατικού δυναμικού 15-24	22.1	15.4
Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας -% του εργατικού δυναμικού	3.6	2.6
Ανισότητα στην κατανομή του εισοδήματος	5.9	5.0

Πηγή: Eurostat, Έκθεση για την απασχόληση στην Ευρώπη 2009.

Σύμφωνα με την ετήσια αξιολόγηση προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2010 οι κυριότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική κυβέρνηση είναι οι εξής: ο εκσυγχρονισμός του συστήματος προστασίας της απασχόλησης για να κάνει την αγορά εργασίας να ανταποκρίνεται καλύτερα στο ταχέως μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, η μείωση του μη μισθολογικού κόστους για τους χαμηλόμισθους, η βελτίωση των ΕΠΑΕ καθώς και η μεταρρύθμιση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η Επιτροπή έχει προτείνει τη μετατροπή της αδήλωτης εργασίας σε νόμιμη απασχόληση, την αύξηση της συμμετοχής σε πρωτοβουλίες διά βίου μάθησης, καθώς και τη διευκόλυνση της μετάβασης στην αγορά εργασίας, ιδίως για τους νέους⁵.

Ευελιξία με ασφάλεια στην αγορά εργασίας και πολιτική αγοράς εργασίας

Το μορφωτικό επίπεδο είναι ένας σημαντικός παράγοντας που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις προοπτικές επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Το 2007 στην Ελλάδα η εκπαίδευση της πλειοψηφίας των ατόμων ήταν κάτω από την ανώτερη δευτεροβάθμια (40%), ενώ ακολουθούν τα άτομα με μετα-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (37%). Το ποσοστό των ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν 23%.

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή έρευνα για τις επιχειρήσεις για το 2009, η Ελλάδα είναι η χώρα της ΕΕ που χρησιμοποιεί στο μικρότερο βαθμό ευέλικτη ρύθμιση του χρόνου εργασίας με δυνατότητα να συσσωρεύσει ώρες (μόνο περίπου 30% των επιχειρήσεων). Οι ρυθμίσεις αυτές τις περισσότερες φορές περιορίζονται σε ευέλικτες ώρες έναρξης και λήξης της εργασίας. Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα που σχετίζεται με τη χρήση των ευέλικτων ρυθμίσεων του χρόνου εργασίας στην Ελλάδα: μεταξύ των ελληνικών επιχειρήσεων λίγες είναι οι μονάδες με συστήματα ελαστικού ωραρίου, αλλά από τη στιγμή της εφαρμογής τους υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό ατόμων που επωφελούνται από αυτά. Η χρήση των ρυθμίσεων για τη συσσώρευση του χρόνου εργασίας δεν έχει αλλάξει στην Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Οι υπερωρίες φέρεται να αντισταθμίζονται κυρίως με την πληρωμή, με πολλές περιπτώσεις αντιστάθμισης με επιπλέον άδειες.

Η κυρίαρχη μορφή σύμβασης είναι η σύμβαση πλήρους απασχόλησης. Η μερική απασχόληση δεν συναντάται συχνά: 5,6% στην Ελλάδα το 2008 σε σύγκριση με 18,2% για το μέσο όρο της ΕΕ των 27 κατά την ίδια περίοδο. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση προόδου του ΕΠΜ για το 2010, η μερική απασχόληση είχε υπολογισθεί σε 6% και ήταν το ίδιο περίπου ποσοστό με αυτό του 2007. Ο κύριος λόγος για την ανάληψη μερικής απασχόλησης (40% των απαντήσεων) είναι η έλλειψη ευκαιριών πλήρους απασχόλησης. Το μερίδιο των γυναικών εργαζομένων με μερική απασχόληση είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο των ανδρών. Μόνο περίπου το 16% των επιχειρήσεων υιοθετεί το καθεστώς μερικής απασχόλησης⁶. Η Ελλάδα είναι επίσης η χώρα με ένα από τα χαμηλότερα μερίδια εργασίας με ασυνήθιστα ωράρια: μόνο το 39% των επιχειρήσεων που απασχολούν παραπάνω άτομα κάνει χρήση της εργασίας το Σάββατο, και κατά 15% - εργασία την Κυριακή. Από την άλλη

⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ετήσια Έκθεση Προόδου Δεκέμβριος 2009, Βρυξέλλες, 2009, σ. 21-22.

⁶ Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τις Συνθήκες Διαβίωσης και Εργασίας, Ευρωπαϊκή Εταιρεία Έρευνα 2009, σ.14.

πλευρά, οι ελληνικές επιχειρήσεις απασχολούν συχνά ανεξάρτητους εργαζόμενους: πάνω από τρεις από τις δέκα επιχειρήσεις ενεργούν τοιούτοτρόπως. Αυτό τοποθετεί την Ελλάδα μαζί με την Πολωνία και την Πορτογαλία πολύ υψηλά στην κατάταξη σχετικά με τη συχνότητα εμφάνισης της ανεξάρτητης εργασίας. Όπως προαναφέρθηκε, το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχόλησης (34,4%) είναι ένα πολύ χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελληνικής αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με το ΕΠΜ 2008-2010, το μερίδιο των αυτοαπασχολούμενων χωρίς εργατικό δυναμικό αντιπροσωπεύει πάνω από το 21%. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες εκτιμήσεις το μέγεθος της παραοικονομίας σχεδόν διπλασιάζει το μέσο όρο του ΟΟΣΑ (το 2007 υπερέβη το 25%). Παρατηρείται συνήθως στις χώρες όπου η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο συμμετοχής ορισμένων ομάδων, μια χαμηλή εμφάνιση της μερικής απασχόλησης και μεγάλος αριθμός των πολύ μικρών επιχειρήσεων⁷.

Μαζί με την Ιταλία, η Ελλάδα είναι η χώρα με ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά κύκλου εργασιών (κάτω από 30%)— το ποσοστό του κύκλου εργασιών είναι υψηλότερο για τις γυναίκες και για τους εργαζόμενους με δεξιότητες υψηλότερου επιπέδου. Η Ελλάδα μαζί με την Πολωνία, το Βέλγιο και τη Γερμανία είναι η χώρα με ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά μετάβασης από την ανεργία στην απασχόληση (κάτω του 25%). Επιπλέον, στην Ελλάδα, το ποσοστό αυτό καταγράφει συνεχή επιδείνωση κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Τα ποσοστά μετάβασης από την αεργία στην απασχόληση είναι επίσης χαμηλά για την Ελλάδα και πρόσφατα παρουσιάζουν επίσης επιδείνωση. Η Ελλάδα είναι επίσης ένα παράδειγμα χώρας που παρουσιάζει στο “χάσμα εκπαίδευσης” της ΕΕ το μικρότερο συσχετισμό μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης και της ικανότητας προς εύρεση απασχόλησης.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης παρατηρήθηκαν οι ακόλουθες τάσεις στην ελληνική αγορά εργασίας: πάγωμα των προσλήψεων, αύξηση του αριθμού των απολύσεων και αντικατάσταση της πλήρους απασχόλησης με συμβάσεις μερικής απασχόλησης ή προσωρινές συμβάσεις. Ήδη το δεύτερο τρίμηνο του 2008, η μερική απασχόληση αυξήθηκε από 11,5% σε 12,1%· ήταν, επίσης, μεγαλύτερος ο αριθμός (περίπου 48%) των ατόμων που δηλώνουν ότι η μερική απασχόληση ήταν αποτέλεσμα της αδυναμίας να εξασφαλίσουν συμβάσεις πλήρους απασχόλησης.

Μόνο το 14% των Ελλήνων μισθωτών συμμετέχει σε ΕΣΕΚ (έναντι 33% στην ΕΕ των 27)· η συμμετοχή στη δια βίου μάθηση είναι επίσης πολύ χαμηλή - μόλις άνω του 3% του συνολικού εργατικού δυναμικού. Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή έρευνα για τις επιχειρήσεις για το 2009 όχι περισσότερο από το 60% των επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερους από 10 εργαζομένους, διενεργούσαν τακτική ανάλυση των αναγκών κατάρτισης· η Ελλάδα κατατάσσεται προτελευταία πριν από τη Λιθουανία.

Τα επίπεδα προστασίας στην Ελλάδα είναι υψηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ των 27 (2,73% έναντι 2,1%). Η προστασία της κανονικής απασχόλησης είναι πολύ υψηλότερη από την προστασία της προσωρινής απασχόλησης (2,75% έναντι 1,25%). Η σημαντική αυτή διαφορά καθιστά τη σύμβαση εργασίας πολύ πιο ελκυστική και εξηγεί το σχετικά χαμηλό ενδιαφέρον για ευέλικτες συμβατικές ρυθμίσεις. Το επίπεδο ικανοποίησης από την εργασία στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλό σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ (63,2% για την Ελλάδα σε σύγκριση με το 85% για την ΕΕ των 27 το 2005)⁸. Η διαφορά είναι ακόμη πιο εμφανής εάν συγκριθεί με “τους ηγέτες στην επαγγελματική ικανοποίηση”, όπως η Δανία (94%), η Αυστρία (90,8%) ή η Γερμανία (88,3%).

ΕΛΛΑΔΑ – ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΥΕΛΙΞΙΑΣ ΜΕ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

	Ελλάδα	ΕΕ των
--	--------	--------

⁷ Aritake-Wild, *Greece National Dossier*, report drafted by A. Dornelas and A. Wild within the framework of the II Joint Project of the European Social partners organisations, *Restructuring in EU15*, January 2008, p. 9.

⁸ European Foundation for Living and Working Conditions, *Measuring Job Satisfaction in Surveys – Comparative Analytical Report*, Dublin 2007, p. 5.

		27/ΟΟΣΑ
Μορφωτικό επίπεδο - συνολικού πληθυσμού ηλικίας 25 έως 64 που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (%), 2007	60.0	71.5
Μερική απασχόληση -%-σύνολο εργαζομένων, 2008	5.6	18.2
Συμβάσεις ορισμένου χρόνου-%-σύνολο εργαζομένων, 2008	11.5	14.0
Πρόσβαση σε ελαστικό ωράριο, % σύνολο εργαζομένων, 2004	15.1	31.3
Συμμετοχή σε ΣΕΚ -% των εργαζομένων που συμμετέχουν σε συνεχή επαγγελματική κατάρτιση, 2005	14	33.0
Συμμετοχή στη δια βίου μάθηση -% των εργαζομένων που συμμετέχουν σε διά βίου μάθηση, 2008	2.9	9.6
Επενδύσεις των επιχειρήσεων στην κατάρτιση των ενηλίκων - συνολικό κόστος κατάρτισης διαιρούμενο με το κόστος εργασίας, 2005	0.6	1.6
Συχνότητα της μακροχρόνιας ανεργίας - ποσοστό ανεργίας πάνω από 12 μήνες, 2007	50.3	δ.α.
Βαθμός της προστασίας της απασχόλησης - συνολικά, 2008	2.73	2.1
Βαθμός της προστασίας της απασχόλησης – κανονική απασχόληση, 2008	2.33	2.1
Βαθμός της προστασίας της απασχόλησης – προσωρινή απασχόληση, 2008	1.25	1.8
Η δημόσια δαπάνη για παθητικές πολιτικές αγοράς εργασίας -% του ΑΕγχΠ, 2007	0.5	0.8*
Η δημόσια δαπάνη για ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας -% του ΑΕΠ, 2007	δ/α	0.6*
Συλλογικές διαπραγματεύσεις, 2006	100*	62.9%
Επαγγελματική ικανοποίηση των εργαζομένων, 2005	59.9	85% (υπολ.)***

*Η δημόσια δαπάνη για τις πολιτικές αγοράς εργασίας: μέσος όρος ΟΟΣΑ

** Ποσοστό κάλυψης της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας(ΕΓΣΣΕ).

Πηγή: Eurostat, Έκθεση για την απασχόληση στην Ευρώπη 2009· Επαγγελματικές Προοπτικές ΟΟΣΑ 2009 (δαπάνες για τις πολιτικές της αγοράς εργασίας)· Eurofund (ικανοποίηση εργασίας), Προφίλ Εργασιακών Σχέσεων στην Ευρώπη, 2008 (κάλυψη συλλογικών διαπραγματεύσεων), ΕΣΕΚ3 2005, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΕ 2009.

Το ποσοστό ανεργίας και η μέση διάρκεια της ανεργίας είναι σημαντικοί δείκτες για την ανάλυση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής για την αγορά εργασίας. Στην Ελλάδα το σταθεροποιημένο ποσοστό ανεργίας είναι 8,3%. Σύμφωνα με την Έκθεση για την απασχόληση στην Ευρώπη για το 2009, στην Ευρώπη η συχνότητα της μακροχρόνιας ανεργίας εκτιμάται σε 45% έναντι 10% στις ΗΠΑ. Από αυτές τις προοπτικές, η Ελλάδα σημείωσε αρκετά αρνητικά ποσοστά- το ποσοστό των ανέργων για περισσότερο από 12 μήνες ήταν 50,3% (2008).

Συμπέρασμα

Σύμφωνα με την ετήσια αξιολόγηση προόδου του ΕΠΜ 2008-2010 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα θα αντιμετωπίσει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες και τις διαρθρωτικές αδυναμίες. Προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητά της, η Ελλάδα θα εξακολουθήσει τη δημοσιονομική εξυγίανση και θα επιταχύνει τις μεταρρυθμίσεις. Περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό είναι αναγκαίες καθώς και η εκπόνηση συνεκτικής στρατηγικής για τη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση. Άλλα σημαντικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι : η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ΕΠΑΕ, η εξασφάλιση της αποτελεσματικής μετάβασης στην εργασία, ιδίως για τους νέους, και ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για την προστασία της

απασχόλησης. Υπάρχει επίσης ανάγκη για την εξασφάλιση στενότερης σχέσης μεταξύ μισθών και παραγωγικότητας.

2. Ευελιξία και ασφάλεια στη νέα αγορά εργασίας και μεταρρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής

Εισαγωγή και ανασκόπηση

Η ευελιξία με ασφάλεια είναι μια σχετικά νέα έννοια στην ελληνική αγορά εργασίας· οι κοινωνικοί εταίροι δεν αναφέρονται επισήμως σε αυτό το ζήτημα στις θέσεις τους. Οι παρούσες οικονομικές δυσκολίες στην Ελλάδα δεν δημιουργούν ευνοϊκό περιβάλλον για τη συζήτηση της ευελιξίας με ασφάλεια, ιδίως στο πλαίσιο των περικοπών των μισθών και της οξείας ανάγκης για μείωση των δημοσίων δαπανών. Επιπλέον, η συζήτηση στην Ελλάδα για την ευελιξία με ασφάλεια εξαρτάται από το σχετικά χαμηλό ποσοστό των μισθωτών, από το σχετικό κατακερματισμό της αγοράς εργασίας με σημαντικό μερίδιο των ΜΜΕ και σημαντικό μερίδιο του ανεπίσημου τομέα. Σοβαρή απειλή για τις ευέλικτες συμβατικές ρυθμίσεις είναι η αδήλωτη εργασία-ο κύριος λόγος για την ανάληψη των άτυπων θέσεων εργασίας ήταν το πολύ χαμηλό επίπεδο των μισθών (Ευρωβαρόμετρο 2007)⁹. Όπως και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει έλλειψη συνεκτικής προσέγγισης της ευελιξίας με ασφάλεια και μπορούν να εντοπιστούν διαφορετικά στοιχεία που αντιστοιχούν στην έννοια σε διάφορα νομοθετικά κείμενα. Οι κυριότερες εξελίξεις στην προώθηση της ευελιξίας με ασφάλεια στην ελληνική εργατική νομοθεσία είναι οι εξής: η ρύθμιση του χρόνου εργασίας και μείωση του κόστους των υπερωριών (Ν. 3385/2005), η μερική επέκταση της εργασίας στο δημόσιο τομέα (Ν. 3250/2004), αλλαγές στην κατάσταση της απασχόλησης στην κρατικές επιχειρήσεις κοινής ωφελείας και στις επιχειρήσεις (Ν. 3429/2005) καθώς και οι τροποποιήσεις στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης¹⁰.

Η διά βίου μάθηση και η κινητικότητα των εργαζομένων

Η Ελλάδα σκόραρε πολύ χαμηλά στην ΕΣΕΚ3. Αυτή η χαμηλή βαθμολογία αφορά τόσο τη συμμετοχή των εργαζομένων στην κατάρτιση όσο και τη συχνότητα της ανάλυσης των εκπαιδευτικών αναγκών. Το μερίδιο των Ελλήνων υπαλλήλων που συμμετέχουν σε διά βίου μάθησης πρωτοβουλίες είναι επίσης χαμηλό. Σημαντική εξέλιξη στον τομέα αυτό αποτέλεσε η ψήφιση του νόμου 3369/2005 για τη διά βίου μάθηση και για τη σύσταση της Εθνικής Επιτροπής Δια Βίου Μάθησης. Η ανάπτυξη ενός Συστήματος Πιστοποίησης για Πρόγραμμα Επαγγελματικής Κατάρτισης είναι σημαντική για τη βελτίωση της διαφάνειας του. Η κυβέρνηση σχεδιάζει επίσης να υποστηρίξει τις προσπάθειες δια βίου μάθησης και συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης και να αναζητήσει συμπράξεις.

Οι ελληνικές συνδικαλιστικές οργανώσεις επισημαίνουν ότι η τρέχουσα προσέγγιση για την επαγγελματική κατάρτιση δεν έχει διαρκή χαρακτήρα, είναι οργανωμένη περισσότερο επί τη βάσει συγκεκριμένων παρεμβάσεων ανάλογα με τις διαθέσιμες κρατικές επιδοτήσεις. Ταυτόχρονα, η επαγγελματική κατάρτιση που οργανώνεται με πρωτοβουλία των εργοδοτών δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις πιστεύουν ότι αυτό θέτει σοβαρά ερωτήματα τόσο ως

⁹ European Commission, *Undeclared work in the European Union*, Eurobarometer 2007, p.36.
(http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_284_en.pdf).

¹⁰ EIRO on-line, *Greece: Industrial Relations Profile*, updated on 26 October 2009,
(http://www.eurofound.europa.eu/eiro/country/greece_3.htm)

προς την ποιότητα των προγραμμάτων κατάρτισης όσο και ως προς την οικονομική βιωσιμότητά τους¹¹.

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης των ΔΥΑ το 1998 υπήρχαν ορισμένες διατάξεις σχετικά με την προώθηση της γεωγραφικής κινητικότητας, δηλαδή την εισαγωγή “τοπικών συμφώνων απασχόλησης”, αλλά δεν λειτούργησαν σχεδόν ποτέ. Η κινητικότητα είναι ένα μεγάλο, σχεδόν ανύπαρκτο θέμα στην ελληνικό διάλογο για την ευελιξία με ασφάλεια. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις πιστεύουν ότι δεν υπάρχουν μηχανισμοί στήριξης της κινητικότητας.

Εξωτερική/εσωτερική ευελιξία με ασφάλεια και συμβατικές ρυθμίσεις

Σύμφωνα με το ΕΠΜ 2008-2010: “η ευρωπαϊκή πρόκληση ευελιξίας πληρούται στην Ελλάδα από ικανοποιητικό εθνικό νομοθετικό πλαίσιο, που περιλαμβάνει όλες τις μορφές ελαστικής απασχόλησης. Ωστόσο, οι εν λόγω ευέλικτες μορφές απασχόλησης, δεν φαίνονται επί του παρόντος αρκετά ελκυστικές ούτε στους εργαζόμενους ούτε στους εργοδότες”¹². Κατά την ανάλυση του μεριδίου των κανονικών συμβάσεων εργασίας και της χρήσης των προσωρινών συμβάσεων, είναι σαφές ότι παραδοσιακές συμβάσεις πλήρους απασχόλησης επικρατούν στην πράξη.

Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, η εσωτερική ευελιξία επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της εντατικότερης εργασίας σε βάρος των εργαζομένων. Επιπλέον, ο κοινωνικός διάλογος δεν έχει αναπτυχθεί στον τομέα αυτό. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις επικρίνουν επίσης την τρέχουσα προσέγγιση της εξωτερικής ευελιξίας με ασφάλεια.

Στη μεταρρύθμιση του 1998 των ΔΥΑ υπήρξαν ορισμένες διατάξεις που θεσπίστηκαν σχετικά με συμβατικές ρυθμίσεις. Ο νόμος θέσπισε για πρώτη φορά υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας, συμβάσεις ευέλικτες και μερικής απασχόλησης, και στον δημόσιο τομέα. Φαίνεται ότι, προκειμένου να προωθηθούν ευέλικτες συμβατικές ρυθμίσεις, είναι αναγκαίο να διασφαλιστούν οι δέουσες κοινωνικές εγγυήσεις ασφάλειας για τους προσωρινούς εργαζομένους. Η εξέλιξη αυτή συνάδει με μια συνολική ανάγκη αναθεώρησης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Ενεργητική πολιτική αγοράς εργασίας

Μετά από ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα μη μεταρρυθμίσεων, μια σειρά μεταρρυθμίσεων πραγματοποιήθηκε στην αγορά εργασίας (1998, 2001, 2003 και 2006). Η μεταρρύθμιση του ΟΑΕΔ - Οργανισμός Απασχόλησης του Εργατικού Δυναμικού - θεωρήθηκε ως ζωτικής σημασίας για τη βελτίωση της ελληνικής πολιτικής για την απασχόληση. Μερικοί πιστεύουν ότι οι αλλαγές αυτές ήταν το αποτέλεσμα της πίεσης που ασκείται από τα ευρωπαϊκά όργανα και τις προϋποθέσεις από την παραλαβή των κονδυλίων της ΕΕ¹³. Ένας από τους κύριους στόχους της ελληνικής κυβέρνησης είναι ο περαιτέρω εκσυγχρονισμός και η βελτίωση της διοικητικής ικανότητας των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης (ΔΥΑ). Πρέπει να επιτευχθεί με: την αύξηση του αριθμού των δικαιούχων ΔΥΑ, την οργάνωση ενιαίων σημείων επαφής (one-stop shop, ΚΠΑ-2, που παρείχαν ολοκληρωμένες υπηρεσίες για τους πελάτες του ΟΑΕΔ¹⁴) και την εισαγωγή καινοτόμων εργαλείων συμβουλευτικής. Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα που θα είναι προσαρμοσμένο στην “ψηφιακή πραγματικότητα” και θα παρέχει εξατομικευμένες “υπηρεσίες στο χέρι” (ηλεκτρονική εκπαίδευση, ηλεκτρονικές αιτήσεις για παροχές κ.λπ.).

¹¹ Όλες οι απόψεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων ελήφθησαν από το ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε το Μάιο του 2010.

¹² The Greek government, *National Reform Programme 2008-2010*, p. 53.

¹³ S. Zartaloudis, *Follow the money: Tracing the Europeanization of Greek Employment Policy with regard to Public Employment Service's Reform*, paper Presented at ECPR's Fifth Pan-European Conference on EU Politics, Porto, Portugal - 23-26 June 2010, available at: <http://www.jhubc.it/ecpr-porto/virtualpaperroom/129.pdf>, p.2.

¹⁴ Κάθε ΚΠΑ-2 έχει τρία τμήματα: στήριξης, ασφάλισης και το τμήμα της απασχόλησης.

Οι στοχευμένες υπηρεσίες θα προσφέρονται στις νέες γυναίκες και τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους· επίσης, θα υπάρξει ένα στοχευμένο σύστημα στήριξης των ΜΜΕ. Ένα ειδικό πρόγραμμα εισήχθη για άτομα ηλικίας 16-25, που ολοκλήρωσαν νωρίς την εκπαίδευση ή έχουν εγκαταλείψει το σχολείο. Μέσω της επιδοτούμενης απασχόλησης μπορούν να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία με πλήρη μισθό και δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης, όφελος από την κατάρτιση ή/και εκ νέου κατάρτιση σε ΤΠΕ και παροχές συμβουλών εργασίας. Υπάρχουν, επίσης, επιδοτήσεις που προβλέπονται να διαρκούν μέχρι και 2 χρόνια για τη χρηματοδότηση της απασχόλησης των νέων εργαζομένων (έως 30 ετών).

Υποστηρίζεται η προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας, καθώς και προώθηση της απασχόλησης στις ΜΜΕ.

Κατά τη διάρκεια και μετά την κρίση, οι ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας (ΕΠΑΕ) θα υποστήριζαν επίσης την απασχόληση σε συγκεκριμένους τομείς· για παράδειγμα στον τομέα των κατασκευών και του τουρισμού (βλέπε Παράδειγμα Ένα στο τέλος του δελτίου).

Σύμφωνα με τους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων, οι ΕΠΑΕ στην Ελλάδα στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην επιδότηση του κόστους εργασίας, του τμήματος ή του συνόλου αυτού. Οι κοινωνικοί εταίροι συμμετέχουν στη δραστηριότητα αυτή μέσω ειδικού ταμείου, αλλά τα επιτευχθέντα αποτελέσματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ουσιώδη.

Υποστηρικτικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης

Στην Ελλάδα, κάθε εργαζόμενος που είναι μέλος του συστήματος ασφάλισης υγείας οποιουδήποτε φορέα κοινωνικής ασφάλισης καλύπτεται αυτομάτως από ασφάλιση ανεργίας. Οι προϋποθέσεις για να δικαιούται επίδομα ανεργίας, είναι οι εξής: απόλυση που δεν οφείλεται σε επαγγελματικό παράπτωμα, ο άνεργος να είναι πρόθυμος να συνεργαστεί και να είναι τουλάχιστον 16 ετών, αυτός/αυτή να έχει εγγραφεί στην υπηρεσία απασχόλησης και να είναι σε θέση να αποδείξει ασφάλιση ανεργίας για ελάχιστη περίοδο 125 ημερών κατά τους 14 μήνες που προηγούνται της ανεργίας, δίχως να υπολογίζονται οι τελευταίοι δύο μήνες. Υπάρχουν πρόσθετες απαιτήσεις στην περίπτωση της πρώτης αίτησης για το επίδομα ανεργίας. Το επίδομα ανεργίας αποτελείται από ένα βασικό ποσό συν προσαυξήσεις για κάθε συντηρούμενο στην οικογένεια. Το βασικό επίδομα είναι το 40% του τελευταίου μισθού· οι εργαζόμενοι λαμβάνουν το 50% του τελευταίου μισθού τους, δεδομένου ότι αυτός δεν είναι μικρότερος από τα δύο τρίτα του ποσοστού των μισθών του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού. Το βασικό επίδομα αυξάνεται κατά 10% για κάθε συντηρούμενο μέλος της οικογένειας. Η διάρκεια του επιδόματος ανεργίας εξαρτάται από τον αριθμό των ημερών ασφάλισης στο πιο πρόσφατο διάστημα των 14 μηνών και ποικίλει από 5 έως 12 μήνες.

Πρόσφατα, το επίδομα ανεργίας έχει μετατραπεί σε επιδότηση της απασχόλησης (άρθρο 74 του νόμου 3746/09) που το συνδέει περισσότερο με την ενεργή αναζήτηση εργασίας. Μια άλλη πρόσφατη αλλαγή στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ήταν να δοθεί σε κάθε άτομο ένας αριθμός κοινωνικής ασφάλισης – σκοπός ήταν η καθιέρωση περισσότερου ελέγχου στην αγορά εργασίας και η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας. Οι εργατικές επιθεωρήσεις θα ήταν επίσης πιο συχνές. Υλοποιείται έργο χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ για να εκτιμηθεί το μέγεθος του άτυπου τομέα και των κινήτρων του. Φαίνεται ότι λείπουν τα κατάλληλα κοινωνικά μέτρα για όσους απασχολούνται με συμβάσεις που δεν είναι πλήρους απασχόλησης αορίστου χρόνου.

Υπήρξε μια προσπάθεια δημιουργίας φόρουμ - Εθνικών Επιτροπών για την Απασχόληση και την Κοινωνική Ασφάλιση, όπου οι κοινωνικοί εταίροι και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι θα συζητούσαν τα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση και τις συντάξεις (νόμος 3144/2003 με τίτλο “Κοινωνικός διάλογος για την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία και άλλες διατάξεις”). Τη σύσταση των επιτροπών θα θέσπιζαν υπουργικές αποφάσεις και δεν θα

λειτουργούσαν σε μόνιμη βάση· μετά τις πρώτες συνεδριάσεις σταμάτησαν να συνεδριάζουν¹⁵. Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, δεν υπάρχουν τα κατάλληλα μέτρα που θα υποστηρίζουν την ευελιξία με ασφάλεια.

Υψηλής ποιότητας και παραγωγικοί χώροι εργασίας

Μεταξύ 1995 και 2006, η ελληνική παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο άτομο και ανά ώρα εργασίας υπερ-διπλασίασε την αύξηση της παραγωγικότητας στη ζώνη της ΕΕ των 15·ήταν συνδεδεμένη με μια αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού και της συνολικής παραγωγικότητας. Από το 2001 όμως, το χάσμα της βελτίωσης της παραγωγικότητας έχει μειωθεί καθώς τα ελληνικά επίπεδα έχουν μειωθεί¹⁶.

Σύμφωνα με το ελληνική ΕΠΜ 2008-2010, η παραγωγικότητα θα αυξανόταν περαιτέρω με μεταρρυθμίσεις στη λειτουργία των αγορών, με επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, με την προώθηση της οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και με την εξάλειψη των διαρθρωτικών αδυναμιών της δημόσιας διοίκησης¹⁷. Επιπλέον, οι πρωτοβουλίες για την Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013 υποδηλώνουν τη χρήση νέων τεχνολογιών για την περαιτέρω βελτίωση της παραγωγικότητας. Ειδική στήριξη προβλέπεται για τις ΜΜΕ, όσον αφορά τη χρήση της τεχνολογίας πληροφοριών και του διαδικτύου. Η ποιότητα και η παραγωγικότητα στην εργασία θεωρούνται μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για την εξάλειψη της αδήλωτης εργασίας.

Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις οι παραγωγικοί και υψηλής ποιότητας χώροι εργασίας δεν αποτελούν τον κανόνα για την ελληνική αγορά εργασίας και επισημαίνεται ότι οι εργοδότες προσφέρουν συχνά εργασία για άτομα με χαμηλά προσόντα και που αμείβονται πενιχρά.

Ισότητα των φύλων

Σύμφωνα με την Eurostat (2008), οι διαφορές στις αμοιβές μεταξύ των φύλων στην Ελλάδα εκτιμάται στο 20% και υπερβαίνει το μέσο όρο της ΕΕ των 27. Η μισθολογική διαφορά σε συνδυασμό με τη χαμηλή συμμετοχή των γυναικών καθιστά το θέμα της ισότητας των φύλων σημαντική πρόκληση για την ελληνική αγορά εργασίας. Σύμφωνα με το ΕΠΜ 2008-2010, μέτρα αξίας 10 εκατομμυρίων ευρώ είχαν προγραμματιστεί με σκοπό την ενίσχυση πολιτικών για την ισότητα των φύλων σε όλο το φάσμα της δημόσιας διοίκησης· ένα εξ αυτών ήταν η δημιουργία ενός παρατηρητήριου/Εθνικής Επιτροπής για την ισότητα των φύλων, με σκοπό την παρακολούθηση, την αξιολόγηση, το συντονισμό και την ενίσχυση των μηχανισμών στήριξης της ισότητας των φύλων και των εθνικών και περιφερειακών επιπέδων. Για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, ενισχύονται μονάδες παιδικής μέριμνας, όπως οι “Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας” ή “Τα ολοήμερα σχολεία”. Επιπλέον, η προώθηση της απασχόλησης των γυναικών έχει γίνει ένας από τους ειδικούς τομείς ενδιαφέροντος και προσπαθειών της πολιτικής για την απασχόληση 2008-2010.

Οικονομική βιωσιμότητα

Η κοινή πρακτική επιδότησης της απασχόλησης απειλείται τώρα σοβαρά από το έλλειμμα του προϋπολογισμού. Σε γενικές γραμμές, όλα τα μέτρα που έχουν ήδη υλοποιηθεί και αυτά που είχαν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν απειλούνται σοβαρά από την τρέχουσα οικονομική κατάσταση.

Συμπέρασμα: Πλεονεκτήματα, αδυναμίες και προκλήσεις

¹⁵ S. Zartaloudis, op.cit. p. 9.

¹⁶ Aritake-Wild, *Greece National Dossier*, op.cit., p. 14.

¹⁷ Greece NRP 2008-2010, p.5.

Η εφαρμογή οποιασδήποτε μεταρρύθμισης στην ελληνική αγορά εργασίας φαίνεται να αποτελεί μια πρόκληση προς το παρόν. Η χώρα βρίσκεται σε δύσκολη οικονομική κατάσταση, αλλά την ίδια στιγμή, είναι αναπόφευκτες οι ταχείες και βαθιές μεταρρυθμίσεις. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει διαρθρωτικά προβλήματα, όπως υψηλό ποσοστό ανεργίας, σημαντικό μερίδιο αδήλωτης εργασίας, χαμηλά ποσοστά συμμετοχής, ιδίως μεταξύ των γυναικών, των νέων και των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων και επείγουσα ανάγκη για εκσυγχρονισμό του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Υπάρχουν ελλείψεις και στους τέσσερις πυλώνες της ευελιξίας με ασφάλεια. Η διά βίου μάθηση και η κινητικότητα δεν αποτελούν ακόμη καθημερινή πραγματικότητα. Οι συμβάσεις πλήρους απασχόλησης αορίστου χρόνου υπερισχύουν, ενώ οι πιο ευέλικτες συμβάσεις αποτελούν σπάνιο φαινόμενο. Οι ΔΥΑ έχουν μεταρρυθμιστεί, αλλά χρειάζονται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις για να εκσυγχρονιστούν και να προσφέρουν πιο ολοκληρωμένες και εξατομικευμένες υπηρεσίες. Ερωτήματα ανακύπτουν, επίσης, γύρω από την αποτελεσματικότητα των επιδοτήσεων και το σκεπτικό τους. Η κοινωνική υποστήριξη πρέπει να αναπτυχθεί για να προσφέρει το απαραίτητο επίπεδο βοήθειας σε όλους τους μισθωτούς, ανεξαρτήτως σύμβασης.

Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις υπάρχει έλλειψη βιώσιμης προσέγγισης για χρηματοδότηση της ευελιξίας με ασφάλεια και των μέτρων στήριξης. Για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, ο πυρήνας της προσοχής είναι η ασφάλεια· για τους εργοδότες – η ευελιξία και η αύξηση της παραγωγικότητας. Είναι σημαντικό να επισημανθεί η θετική επίδραση των χρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη διαφόρων στοιχείων της πολιτικής της αγοράς εργασίας.

3. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων

Γενικές παρατηρήσεις σχετικά με το ρόλο των κοινωνικών εταίρων

Στην Ελλάδα είναι δυνατή η σύναψη πιο ευνοϊκών συμφωνιών σε επίπεδο επιχείρησης από ό, τι ορίζει ο νόμος. Επί του παρόντος, το κύριο χαρακτηριστικό για τις εργασιακές σχέσεις είναι η αποκέντρωση τους.

Υπάρχουν δύο κύριες συννομοσπονδίες στην Ελλάδα: Η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) και η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ). Και οι δύο οργανώσεις συνδέονται με την ΕΕ - είναι μέλη της ETUC (Συνομοσπονδία Συνδικαλιστικών Οργανώσεων της Ευρώπης). Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ της συμμετοχής σε συνδικαλιστική οργάνωση στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, με τον τελευταίο να είναι πολύ πιο ενοποιημένος, ακόμη και έως το 90%. Η χαμηλή πυκνότητα των συνδικαλιστικών οργανώσεων στον ιδιωτικό τομέα μπορεί κυρίως να εξηγηθεί από το σημαντικό μερίδιο των ΜΜΕ.

Υπάρχουν τρεις κύριες οργανώσεις εργοδοτών στην Ελλάδα: Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα, ΣΕΒ), η Εθνική Συνομοσπονδία Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) και η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ). Δύο από τις τρεις αυτές οργανώσεις είναι συνδεδεμένες σε επίπεδο ΕΕ: ο ΣΕΒ με την BUSINESSEUROPE και η ΓΣΕΒΕΕ με την UEAPME. Η CEEP έχει επίσης τους εκπροσώπους της στην Ελλάδα¹⁸.

Παρά το γεγονός ότι από το 1990 ο ελληνικός διμερής κοινωνικός διάλογος λαμβάνει χώρα σε καλύτερο περιβάλλον, οι κοινές συστάσεις έχουν σπάνια ενσωματωθεί στα νομοσχέδια που προετοιμάζει η κυβέρνηση. Στον ελληνικό κοινωνικό διάλογο οι διαφορετικές απόψεις και τα συμφέροντα είναι πιο χαρακτηριστικά από τον συμβιβασμό και τις κοινές θέσεις. Παραδοσιακά, οι

¹⁸ Based on EIRO on-line, Greece: Industrial Relations Profile, op.cit.

εργοδότες επικεντρώνονται περισσότερο στην αύξηση της αποτελεσματικότητας και της ανταγωνιστικότητας, ενώ οι συνδικαλιστικές οργανώσεις μάχονται για περισσότερη ασφάλεια και προστασία.

Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων είναι πολύ περιορισμένος: οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που αντιτίθενται στην ευελιξία με ασφάλεια δεν θέλουν να νομιμοποιήσουν οποιαδήποτε εξέλιξη αυτής της προσέγγισης συμμετέχοντας σε αυτές. Είναι παρούσες κατά τη σύναψη τοπικών συμφώνων για την απασχόληση, αλλά πρόκειται ουσιαστικά και για το όριο της συμμετοχής τους¹⁹.

Κύρια μέσα και επίπεδα της επιρροής

Οι ελληνικοί κοινωνικοί εταίροι συμμετέχουν στο τριμερές Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο.

Ένα σημαντικό εργαλείο για τη διαμόρφωση των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα είναι η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (που αναφέρεται με το αρκτικόλεξο ΕΓΣΣΕ). Υπογράφεται μεταξύ της ΓΣΕΕ και δύο εργοδοτικών οργανώσεων - το Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών και τη Γενική Συνομοσπονδία των Ελλήνων Επαγγελματιών, Βιοτεχνών και Εμπόρων οι οποίες είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή της σε ολόκληρη τη χώρα. Το πεδίο εφαρμογής της ΕΓΣΣΕ διευρύνθηκε στη δεκαετία του 1990.

Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις λαμβάνουν χώρα σε εθνικό, τομεακό, επαγγελματικό και εταιρικό επίπεδο. Η ημερήσια διάταξη επικεντρωνόταν κατά παράδοση στους μισθούς και το χρόνο εργασίας. Προσφάτως, προκύπτουν νέα θέματα, όπως ο εκσυγχρονισμός του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και η προστασία της απασχόλησης. Θέματα που σχετίζονται με την οργάνωση της εργασίας δεν αποτελούν αντικείμενο συλλογικής διαπραγμάτευσης· εάν είναι γραμμένες σε συλλογική σύμβαση, πρόκειται για συλλογικές συμβάσεις σε εταιρικό επίπεδο.

ΕΛΛΑΔΑ – ΚΥΡΙΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

	Ελλάδα	ΕΕ των 25
Κάλυψη συλλογικών διαπραγματεύσεων -% των εργαζομένων που καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις, 2006	70.0	63.0
Πυκνότητα συνδικαλιστικής οργάνωσης -% των εξαρτημένων εργαζομένων που είναι μέλη συνδικαλιστικών οργανώσεων, 2005	23.0	25.3
Πυκνότητα της οργάνωσης των εργοδοτών -% των εργαζομένων που απασχολούνται από εταιρείες που είναι μέλη μιας οργάνωσης εργοδοτών, 2006	75.0	δ.α.

Πηγή: Πηγή: Eurofund EIRO Country Profiles, EU Industry EU Industrial Relations Profile 2008.

Πρόσφατες αλλαγές και προκλήσεις

Προσφάτως, δημοσιεύτηκε κοινό έγγραφο της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων. Ονομάζεται “Πράσινη Βίβλος” και δίνει κατευθύνσεις για την εφαρμογή της πολιτικής της αγοράς εργασίας που αντιστοιχεί στην προσέγγιση της ευελιξίας με ασφάλεια. Στο έγγραφο ορίζονται ως σημαντικότερες προκλήσεις οι εξής:

- η επέκταση της προστασίας της απασχόλησης στην άτυπη απασχόληση·
- ο καθορισμός της εξαρτημένης εργασίας με διευκρίνιση των “γκρίζων ζωνών” μεταξύ της μισθωτής εργασίας και της αυτοαπασχόλησης·
- η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας·

¹⁹ Based on EIRO on-line, Greece: *Flexicurity and industrial relations*, (<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0803038s/gr0803039q.htm>)

- η διευκόλυνση της μετάβασης μεταξύ των διαφόρων μορφών απασχόλησης και της ανεργίας.

Οι μείζονες στόχοι των προτεινόμενων αλλαγών εγγυώνται την πλήρη και υψηλής ποιότητας απασχόληση για όλους, τη διασφάλιση της απασχόλησης και των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης.

Η οικονομική κατάσταση, το χρέος της ελληνικής οικονομίας και η ανάγκη για αύξηση της παραγωγικότητας αποτελούν άμεσες προκλήσεις για την αγορά εργασίας. Οι προκλήσεις συνδέονται με τη συζήτηση της ευελιξίας με ασφάλεια σε δύσκολες εξωτερικές συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα πολύ διαφορετικών κοινωνικών εταίρων. Η συζήτηση ήταν γεμάτη προκλήσεις ακόμη και πριν από την κρίση. Σύμφωνα με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, δεν υπάρχει συμφωνία ως προς την έννοια της “ευελιξίας με ασφάλεια” μεταξύ των ελληνικών κοινωνικών εταίρων. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις τονίζουν ότι οι εργοδότες ενδιαφέρονται να αυξήσουν την ευελιξία, ενώ οι συνδικαλιστικές οργανώσεις είναι πεπεισμένοι ότι η ευελιξία πρέπει να μειωθεί και ότι πρέπει να παρέχεται μεγαλύτερη προστασία. Η θέσπιση λόγων για συζήτηση είναι σήμερα η μεγαλύτερη πρόκληση: το 2007, η ΓΣΕΕ αποσύρθηκε δύο φορές από τη συζήτηση σχετικά με την ολοκληρωμένη προσέγγιση της ευελιξίας με ασφάλεια, έχοντας την πεποίθηση ότι με τη συμμετοχή της σε αυτή αποδέχεται ήδη την έννοια²⁰.

Περιπτώσεις καλής πρακτικής στον τομέα ευελιξίας και προστασίας της αγοράς εργασίας.

Δεν αναφέρθηκε καμία περίπτωση καλής πρακτικής στην απάντηση προς το ερωτηματολόγιο της έρευνας. Ωστόσο, μεταξύ των καλών πρακτικών που παρατηρήθηκαν στην ελληνική αγορά εργασίας, η χρήση των κοινοτικών πόρων για τη στήριξη βασικών τομέων της οικονομίας φαίνεται να είναι ένα χρήσιμο παράδειγμα.

Παράδειγμα Ένα: Υποστήριξη σε βασικούς τομείς της οικονομίας στην Ελλάδα. Προκειμένου να ενισχυθεί η απασχόληση, συνδρομή για δημιουργία προσφέρθηκε στους βασικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι, παρεμπιπτόντως, ήταν οι πιο σοβαρά πληγθέντες από την κρίση.

- Τομέας κατασκευών: εκπαιδευτικό πρόγραμμα αξίας 86 εκατομμυρίων ευρώ τέθηκε σε εφαρμογή για την κατάρτιση 7 000 ανέργων, 30% των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα απασχολήθηκαν στις κατασκευαστικές εταιρείες.
- Τουριστικός τομέας: πρόγραμμα κατάρτισης αξίας 45 εκατομμυρίων ευρώ τέθηκε σε εφαρμογή για την κατάρτιση 3 500 ανέργων, εκ των οποίων 30% θα απασχολούνται στον τουριστικό τομέα. Πρόσθετο πρόγραμμα για τη μεταφορά επιδόματος ανεργίας από εποχιακή απασχόληση σε επιδοτήσεις εργασίας. Ξενοδοχειακές μονάδες που απασχολούν τον ίδιο αριθμό εποχιακών εργαζομένων, τον Απρίλιο και Μάιο του 2009 έλαβαν επιχορήγηση που ισοδυναμούσε με επίδομα ανεργίας. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος ανήλθε σε 50 εκατομμυρίων ευρώ και θα βοηθούσε 50 000 θέσεις εργασίας.
- Πράσινη οικονομία: πρόγραμμα κατάρτισης αξίας 94 εκατομμυρίων ευρώ, για την εκπαίδευση 7 000 ανέργων, εκ των οποίων το 30% θα απασχοληθεί υποχρεωτικά στον τομέα της “πράσινης οικονομίας”
- Κοινωνική οικονομία: πρόγραμμα αξίας 25 εκατομμυρίων ευρώ υλοποιείται για τη στήριξη της δημιουργίας και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων

²⁰ S. Michalaki, *Flexicurity. Different perceptions through major European newspapers*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, April 2009, p 12.

Πηγή: Έκθεση για την εφαρμογή του Εθνικού Προγράμματος Δράσης 2008-2010, Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2009, σ.25.

4. Βασικά ερωτήματα που προκύπτουν

Από την άποψη του συντάκτη της παρούσας έκθεσης, προκύπτουν τα εξής βασικά σημεία σε ό,τι αφορά την ευελιξία της ασφάλειας στην Ελλάδα:

- *Πώς να βρεθούν κοινές θέσεις ή κοινά συμφέροντα για τις συνδικαλιστικές και εργοδοτικές οργανώσεις που να μπορούν να αναπτυχθούν παρά τις αρκετά διαφορετικές προσεγγίσεις για την ευελιξία και την ασφάλεια στην αγορά εργασίας;*
- *Υπάρχει χώρος για ευελιξία με ασφάλεια σε οικονομικά δύσκολους καιρούς; Εάν όχι, γιατί δεν υπάρχει; Εάν ναι, πώς μπορεί να συμβάλει στην τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης;*
- *Τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής και το σημαντικό μερίδιο της αδήλωτης εργασίας αποτελούν φαινόμενα της ελληνικής αγοράς εργασίας. Ποια είναι τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν για την εξάλειψη των συγκεκριμένων αδυναμιών;*

Πηγές και αναφορές

Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο

Απάντηση στο ερωτηματολόγιο παραλήφθηκε από μία συνδικαλιστική συνομοσπονδία (INE/ΓΣΕΕ—ΑΔΕΔΥ).

Περαιτέρω πόροι

1. EIRO on-line, *Greece: Industrial relations profile*, updated 26 October 2009, (<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/country/greece.htm>)
2. EIRO on-line, *Greece: flexicurity and industrial relations*, updated on 15 September 2009, (<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn0803038s/gr0803039q.htm>)
3. Eurofund, *Working Poor in Europe 2007*, Dublin 2008.
4. European Commission, *Spring Economic Forecast 2010*, Brussels, March 2010.
5. European Commission, *Employment in Europe 2009 Report*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.
6. European Commission: *Annual Progress Report / Annual Country Assessment*, Brussels , December 2008.
7. European Commission: *Progress on the implementation of the European Economic Recovery Plan*, Brussels, Brussels, June 2009.
8. European Commission, *Industrial Relations in Europe 2009*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.
9. European Foundation for Living and Working Conditions, *European Company Survey 2009*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009.
10. European Foundation for Living and Working Conditions, *Measuring Job Satisfaction in Surveys – Comparative Analytical Report*, Dublin 2007.
11. Glasner, V., Kuene, M., *Collective bargaining responses to the economic crisis in Europe*, ETUI Policy Brief, Issue 1/2010, Brussels 2010.
12. *Greece's deepening debt crisis. The wax melts*, The Economist, 10 April 2010, pp. 67-68.

13. *Greek Government: National Action Programme for Growth and Employment 2008 - 2010*, Thessaloniki, October 2008.
14. *Greek Government: Report on the Implementation of the National Action Programme 2008-2010*, Thessaloniki, October 2009.
15. Ioannou, C.A., *Employment Regulation and Labour Relations in Greece*, LSE Hellenic Observatory, 3 November 2009.
16. Michalaki S., *Flexicurity. Different perceptions through major European newspapers*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, April 2009.
17. OECD, *Education at a Glance 2009*, Paris 2009.
18. *The Greek crisis. The sad end of the party*, 8 May 2010, pp.27-28.
19. Zartaloudis, S., *Follow the money: Tracing the Europeanization of Greek Employment Policy with regard to Public Employment Service's Reform*, paper Presented at ECPR's Fifth Pan-European Conference on EU Politics, Porto, Portugal - 23-26 June 2010, available at: <http://www.jhubc.it/ecpr-porto/virtualpaperroom/129.pdf>, p.2.